

Jo no vaig anar al Liceu Escolar. No vaig ésser-ne alumne, i no sé per què.

Fos com fos, tampoc no vaig sentir parlar a casa del Liceu Escolar.

Es possible que la primera referència que ara en recordi fos la notícia del seu bombardeig, perquè fou una punyida a la vida de Lleida.

Vull dir que el meu to, avui, en adreçar-vos uns mots, no pot ser rememoratiu ni exalçant, ni, pràcticament, hauria de tenir color de cap mena.

Una consciència a posteriori de la bondad intencional i de resultats de l'esmentada institució no és prou per atorgar credencials de cap mena.

Sóc aquí perquè el Frederic Godàs m'ho ha demanat ; i ell, preveient la meva situació de persona totalment aliena al Liceu, m'ha demanat que parli una mica de la situació escolar de la guerra ençà, i dels camins futurs que a Lleida s'hi preveuen.

Però ,és clar ,una commemoració com la d'avui ha de precipitar en mi una reacció o altra: si més no ha de condicionar-me ni que sigui ~~manera~~ en replecs molt amagats de l'esperit. I fa dies que vaig pensant que les coses tenen sempre una certa direcció ,que no ocorren perquè si, sinó que obeeixen uns vectors de força. I aquesta ocasió, la d'avui, em permet

d'expressar en veu alta una màxima : Una societat en marxa només ho és si té uns mecanismes educatius en marxa. I això vol dir que estiguin disparats a un aperfectiment constant, indefallent.

Fa cent anys naixien homes al servei total o en part d'aquesta idea. Van nèixer destinats a servir una pedagogia civil, autènticament responsable, i la realitzaren al llarg d'un terç de segle. No són gaires les institucions educatives que durin tant, que durin tant mantenint un esperit i una dreta via. El Liceu tingué una bona durada.

Es per això que ~~l'obra~~ el seu final, tot i ser tràgic, ens deixa el bon regust de les coses ~~primaverals~~ animades i fruitoses. El liceu va morir com una persona jove que ja ha donat fruit, que s'ha dibuixat ella mateixa en el fris de les valors constants. Afegiria, però, que la destrucció per bomba venia embolcallada en el vent arrabassador que se'ns va endur tots. Era una destrucció que operava com un avís: el destí ens deia, amb llengües boges de metralla, que l'explosió era l'herald d'una destrucció corrosiva i lenta posterior: la destrucció de tantes coses nobles, l'emmudiment, la ira girada contra la bellesa i la noblesa.

Poc després es produïa a Lleida una situació absolutista. Per molts aïres moderns que els historiadors parcials i fins i tot adversos li hagin volgut trobar, la situació absolutista s'assemblava a les més reculades en el temps. L'absolutisme menja amb la corrupció i dorm amb la mentida.

Corrupció que actua silenciament comprant prostituïnt,
enganyant sobre l'ésser.

Mentida que actua afirmant allò que és fals, negant allò que és
evident
desinformant.

En educació, durant els anys absolutistes, aquestes actuacions de corrupció i de mentida es dugueren a terme amb impunitat gràcies a

la força de dalt

el col.laboracionisme de baix.

En efecte, teníem l'esparadrap a la boca dels educadors

un obligat canal uniformista

obstacles infinits als individualistes o no conformistes.

aquiescència de fluixos, covards, o molt inermes.
inexistència d'associacionisme
contemporització a l'espera de temps millors.

Bé, ara tot són banderes desplegadas, tothom sembla respirar obertament. No podem oblidar, però, que els cèlebres 40 anys duraran un segle a nivell de recuperació i normalització de la llengua.

Ni tampoc no podem oblidar que a efectes d'escola, en duraran una vintena més, si no regredim per disbauxa dels ensenyants o per una acció violenta i repressiva des de dalt.

El mal és molt. Aquella bomba volia anunciar tantes coses ...!

Diguem tot seguit, amb tot, que, tan bon punt hi hagueren esclertes, bades, esquerdes en el monolític mur administratiu i decretal, els inconformistes van aixecar el cap.

Durant molts anys, -cal honorar-les -institucions escolars diverses van mantenir subsidiàriament activitats relacionades amb una pedagogia personalitzada i constructiva.

Dins i fora d'aquestes institucions escolars hi hagueren excel·lents ensenyants, que a voltes havien de lluitar per fer prevaldre llurs ideals enfront dels companys de claustre, directors i, naturalment, el que fou autèntic malson dels 40 anys, els inspectors.

Particularment a Lleida, la cosa prengué unes tintes ombrívoles. En una Lleida d'on havien emigrat els principals capdavanters culturals i ocupada, no ho oblidem, no el 1939, ni sinó el 1938.

Aquest fet és crucial en la història de la Lleida més moderna. Ja el vaig fer constar en un llibre el 1967 i l'he repetit onsevulla que hi ha hagut discussions sobre la realitat lleidatana. La presa de Lleida el 1938 no hauria tingut significat especial si l'ofensiva hagués continuat fins al domini total de Catalunya. Però ja sabeu ue no fou així: les forces ocupants es van aturar, van immobilitzar el front prop d'un any, amb la ciutat tota en mans de les tropes franquistes, i només la aleshores poc significativa riba esquerra del Segre, amb el Cap-pont i la Bordeta, lliures d'ocupació, encara que no de destrucció.

Lleida ocupada volia dir dues coses : la-- separada de la resta del país i debilitada abans.

2ª-- El govern únic a Lleida era el militar.

En tot cas, era el govern ostensible i últim. I en situació així, no pot reconstruir-se cap ciutadania.

Concomitants amb aquestes dues conseqüències, diversos factors de pressió operaven: la necessitat de subsistència, el despoblament i la vinguda de gent de qui sap on... Com volíem que hi hagués normalitat escolar? Del punt de vista educatiu el panorama era aflictiu. La consciència de ruïna omplenava les hores dels lleidatans. I la necessitat de reconstrucció física. Aquell Cabrinetty totalment esbotzat d'on anys després encara traurien esquelets, el carrer de Sabaters volatilitzat, la desferra del Mercat de Sant Lluís, els talusos del Segre a'on infants aventurers, desenterràvem obusos de morter, la Seu Vella menjada de la lepra i el pont caigut. En aquesta Lleida tremolosa i feble, molt separada del comú de Catalunya àdhuc durant els 40 anys que seguiren al 1938 l'ensenyament podia ser tan desinformador com les directrius assenyalessin. Desinformador i deformador. Uns funcionaris d'ocupació s'empararen de moltes direccions de grups esco-

l'ara a Catalunya. Les Escoles Normals, encara avui no s'han espolsat la irrisorietat de programes i l'esperpèntica herència que aquelles directrius deformadores els van deixar

A nivell particular les escoles no-confessionals maldaren, en alguns casos, per re-educar en un sentit més positiu, però també toparen amb l'obligació de complir uns programes uniformes i molt carregats de continguts -mal del qual els programadors oficials continuen patint -i llur feina positiva era difícilment visible. Més aviat els qui van estudiar a la primera postguerra recordaran de les seves escoles algun o alguna dels ensenyants com a persona particularment inspirada i motivadora de l'estudi, del capteniment, de l'interès per l'home digne. No puc donar una llista de noms, però deixeu-me sintetitzar-los en un, ja difunt i per tant lliure, per dissorts dels seus amics, dels paranyes de la vanitat vanitat : Enric Farreny, amb el seu interès i dedicació sacrificada a cada alumne, a cada persona-alumne.

I aquesta és la clau de volta de la docència: la dignitat de la persona humana hi és reconeguda ? Bon camí. S'obren a l'infant

nous camins en una acció expansiva de desokegament de les potències i d'enriquiment de la sensibilitat ? Bon camí.

Aquest bon camí, de forma declarada, com a programa d'escola i amb incorporació a l'arrel última del país, no pogué fer-se a Lleida fins depassat el 1965.

Atenció. Els humans som oblidadissos i algun ensenyant que ple de bona intenció, hagués, durant anys, induït els alumnes a operar, ara i adés, dins la pedagogia activa, pot sentir-se exclòs per l'afirmació que acabo de fer. Observi, però, que és una afirmació vàlida per a institucions, per a escoles com un tot. Quina escola hauria, abans de 1965, aquí, aixecat bandera contra el sistema docent ?

La cosa començà amb el renou que algunes persones aixecaren en portar contactes amb les escoles d'estiu que ja havia començat a organitzar Marta Mata a la costa. Un element catalitzador dels esforços dispersos es va dibuixar a Lleida: Jaume Miret, també desaparegut i l'entusiasme del qual fou per a ell una segona joventut. Que significatiu és que els catalans, des dels temps de Joan Bardina, hàgim de muntar-nos ~~sempre~~ sempre el nostre menú educatiu ! Que malament encaixem amb el "cocido " !

De les persones que aviat prengueren iniciatives organitzadores i que es proposaren de dur a terme, a nivell de direcció, escoles diferents, -en definitiva, escoles que enllaçarien amb la bona tradició que Catalunya ha tingut sempre, àdhuc de forma capdavantera - dues -dues, doncs, persones bastant noves en el panorama educatiu -se singularitzaren: Isabel Arqué i Maria Rúbies. Amb amics, col.laboradors, sessions d'estudi tempteigs socials, etc. caminaven decididament vers la consecució d'unes escoles, de moment particulars, que retrobarien la tradició netament catalana que tanta inquieta creació dugué a terme des del tombant de segle. La tradició de les Escoles Noves, del Mar, del Bosc, Blanquerna, la tradició dels Palau, Bardina, Galf, Godàs...

Maria Rúbies era una mica més coneguda perquè ja havia accedit a càtedra i hom la veia desitjosa d'influir en les escoles de Magisteri. Isabel Arqué era més allunyada del reconeixement dels lleidatans perquè era barcelonina d'origen: però portava una forta experiència com alumna i com a professora: deixeble directa d'Alesandre Galf, de Haume Vicens i Vives, de Carles Ribà, anava en molts punts a la mateixa passa que Maria

Rúbies, com fos, engegaren llurs escoles entorn del 1968. Aquest fou el primer senyal d'un aggiornamento de les coordenades educatives, exemple poc seguit malauradament fins ara a nivell d'empresa.

No dic a nivell personal, naturalment.

Vull dir que aquestes dues dones, i els seus més immediats col·laboradors i socis, donaren la cara i lluitaren contra una espessa paret - que encara subsisteix i s'endureix a estones - oficial i civil. Les escoles Alba i Espiga han estat i són un exemple de com cal lluitar i no defallir, perquè ni les han enteses els elements oficials ni ben bé la societat. Al costat d'aquestes institucions les altres van canviant viant, si canvien, més lentament.

Quin n'és el secret? Ho hem dit abans: pensar per damunt de tot en el noi, en el jove. Ja ens ho deien Lluis Vives i Baldiri Rexach.

Precisament aquelles dues dones volgueren fer caliu i ja el 1966 es feia venir l'Alexandre Galí, que tot just treia el nas fora del seu aleshores despatx editorial. Amb la vinguda d'Alexandre Galí, -la primera reunió amb ensenyants es tingué a casa de qui us parla - es conjuraren tot de voluntats - gent prop de la jubilació, gent tot just

desvetllad a a interessos educatius entraven en contacte amb la gran tradició educativa a casa nostra.

I començaren les escoles d'estiu a Lleida, ~~manipulant-hi-hampam~~ al tombant dels 60-70s.

Fou l'inici, tot plegat. I entorn de les escoles d'estiu es desvetllaren vocacions, i es compregueren també, les dificultats de seguir endavant. Possiblement ~~hmmmm~~ a nivell de parvularis -absència de programa de continguts -és on s'han produït més creccions de centres prou moderns, atès també el buit oficial en aquest terreny. Quant a EGB i BUP no s'han creat escoles renovadores -possiblement és molt més difícil, encara que jo diria que no impossible si es té temperament lluitador....i cal tenir-lo, perquè les Inspeccions no abandonen la penya. Vull dir que, amb tossuderia i una mirada ben clara, poden fer-se escoles que, respectant el mínim les coordenades oficials, eduquin de cara al país i de cara a una convivència civil prou sana. Si fa tres o quatre anys encara hi havien ròssecs d'indeterminació, ara no pot aduir-se raó vàlida per a no introduir en la densa i pedant

programació oficial, fases particulars d'educació de la sensibilitat, de presa de contacte amb la realitat del país, d'autoconeixement i exigència ètica.

Lleida ha estat massa anys "separada" espiritualment de la resta del país. Ho he escrit als diaris i als llibres, ja tan enrera com el 1961 (S.d'Or) Proincianisme i provincialisme de postguerra, leridanismo que s'engreixava d'un lleidatanisme mal paït per mal plantejat. Aquesta estretor espiritual, producte d'uniformisme supra-estructural i de cofoisme o servilisme dels lacais locals, havia d'influir poderosament en les capes escolars. La lletra de les inspeccions era aplicada inexorablement, i amb més vigoria si les disposicions eren ~~mm~~ regressives. Feia dos anys ja que el rei havia accedit al tron i encara hi havia inspectors a Lleida que recomanaven de no tenir llibres catalans a les escoles, ni a la biblioteca de consulta...o els menys possibles. Com es reaccionava, contra això? Fent una rialleta, fent veure que se'n feia cas...Hi havia una capa d'anys anteriors, hi havia temor...i pensar que la situació canviaria

ella sola era una actitud en definitiva dimissionària. Recordem-ho, només canvia allò que és objecte de pressió .

Així, la història pedagògica de Lleida a la postguerra, durant molts anys, fou la d'una frustració. Homes i dones excel·lents tot just si podien projectar aspectes educatius positius damunt els educands. I els seus propis fills anaven, com a conjunt escolar, mal servits. L'Església fou lamentablement i grotescament objecte de manipulació en els seus col·legis, emmirallada en la Cruzada. No vull pensar que també emportada pel fàcil benefici material.

S'arribava a portar els fills en aquell grup escolar, en aquella ~~manera~~ col·legi "perque hi ha tal mestre, tal mestra", però això era un index de la bondat de la persona, no necessàriament de la bondat d'un centre.

I avui que Lleida se'ns està engrandint de forma molt vitalista, a pulsions quasi incontrolables, malgrat el desvetllament crític de les persones, molts pares encara no s'han ~~marcat~~ sabut desprendre d'un miratge social-provincià que els fa sacrificar la integritat i la higiene espiritual de la mainada portant-la a escoles desfasades

de la pedagogia activa, de l'educació autèntica.

Honestament crec que és urgent que tota la ciutadania, vehiculada per les esperances d'una Paeria que s'ha triat, pugui tenir informació sobre les característiques d'exigència pedagògica de base de les diferents escoles públiques ~~impersonalment~~ i privades de la ciutat: la desinformació ha d'acabar. Els pares, molts pares, no saben què és una bona escola. Alguns creuen que és la que

fa anar els nens ben mudats

els deixa anar de qualsevol manera

fa estudiar a cops de bastó

aplica una disciplina molt formàlista

no aplica cap disciplina.

recluta membres d'un nivell influent

redueix tant com pot l'ensenyament i la integració catalanes

és molt de dretes.....o és molt d'esquerres

és molt confessional i hipocrititzadora

és laica o es diu laica i el que és és deixatada...etc...

I no és això, res d'això: és, simplement, pensar en l'infant .

Fa boan llastima pensar en el temps que s'ha perdut i en el que es perd. ^{decència o de} Nutja pensar que sota capa de llibertat hi ha el risc d'una educació dirigida vers un o altre extrem .I el pitjor de tot, fa esgarrifar - a mi, almenys - pensar que hi ha gent que entra a l'ensenyament amb una i per una estratègia política de partit.

Els presents ,tant si són conscients d'haver viscut una experiència escolar vàlida com els que l'hagin rebuda més negativa, facin -se el propòsit de passar al davant en aquesta acció informativa i reformadora ~~mem~~ i clarificadora que tant necessita encara Lleida.